Ч. 104 (12.760). Львів, середа 13. травня 1931. Opłata pocztowa opłacona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Нова атака ендецької фурії.

Знову одно цинічне признання Ст. Грабського.

Львів, 11. травня 1931.

В неділю 10. травня у салі польського Т-ва Педагогічного відбулися великі збори, а радше віче, скликане „Польським Т-вом Опіки над Кресами“, себто одною з пропагандистичних експозитур східно-галицької ендеції. На цьому вічу була теж присутня уся ендецька сметанка, зі „старими“ в особах Ценського, Ґломбінського і Ст. Грабського та „молодими“, як Шталь, Свірський і ін. Панувала теж на тому вічу повна гармонія, як завжди, коли річ іде про протиукраїнську нагінку. Бо ціла імпреза мала виключно протиукраїнський характер.

Притоку до того віча дали ніби проєкти нового адміністраційного поділу та новелізації парцеляційного закону. В одному і другому випадку явилося буцім-то знову марево „загрози для польскосьці краю“, марево, якого ніхто не бачив і не бачить, за вимком — очевидно — ендеків, монополістів польського патріотизму, яких єдина журба — не дати перелицитувати себе у цьому монополю з бебеками. Фактично причина недільного віча цілком інша. Це „контрнаступ“ проти тих настроїв частини польського громадянства, які почали формуватися під впливом подій останніх місяців, і проти тої акції деяких польських діячів, які заініціювали відому пресову дискусію та втягли в орбіту своїх впливів деякі органи польської львівської преси. Польська ендеція, яка спершу також в обличчю наслідків відомих подій трохи зацукалася, аж до того ступня, що отверто з соймової трибуни осудила методи „пацифікації“ і здержалася від голосування над резолюцією недавнього свого активного члена, нині посла ББ Здзіслава Стронського, займала у згаданій пресовій дискусії досить коректне становище стороннього глядача. Що більше, сен. Ст. Ґломбінський, уперше мабуть від часів істнування ендеції признав, що українцям належиться рівноправність і що вони мають право жадати її виконання. Але ось, видно, течія зоольоґічної непримиримости взяла в ендецькому таборі верх. Віддавна вже кружляють поголоски про закулісові розмови галицьких ендеків з галицькими бебеками (себто здебільша колишніми співпартійцями) про спільний протиукраїнський фронт, який має одночасно спаралізувати спроби тих польських демократичних і консервативних груп, які прийшли рішуче до пересвідчення про неможливість утримання нинішнього стану польської національної політики й істнуючих відносин та розвели в цьому напрямку пресову пропаґанду. До цього наступу запряжено, очевидно, і самого Ст. Ґломбінського і — поруч з ним — ославленого Ґрабського та істерицьке жіноцтво, про яке від часів французької революції відомо, що воно у політичних справах найбільш фанатичне. Видно, що справді в ендецькому таборі зацитькано тих, які захиталися у пересвідченні про користь дотеперішніх ендецьких напрямних. Видно побідив погляд, що краще підготовляти серед польського громадянства психольоґічний ґрунт під другу „пацифікацію“ і краще приглядатися їй а потім знову вмивати руки від її метод і наслідків, ніж пасивно приглядатися можливості зміни настроїв і зміни відносин у дещо кращому для українців розумінні.

Таке було фактичне підложа, така фактична ґенеза недільного віча і його цілей. Щож конкретно на ньому говорилося. Перший реферат виголосив Ст. Ґломбінський про проєкти нового адміністраційного поділу Польщі. Казав те саме, про що писав у „Курєрі Львовскім“ у великодньому числі (з 5. IV.) Каз. Свірський у статті „Одно чи три воєвідства“ та не далеко відбіг від теорій краківського „Куверка“, просто похваливши абсурдний, друкований у „Куверку“ проєкт поділу Польщі на 5 воєвідств виключно з огляду польської національно-політичної географії (щоби кожне воєвідство мало безоглядну більшість польського населення). Перевівши ще інші проєкти (про які буде ще мова окремо), проф. Ст. Ґломбінський конкретно пропонує від себе або згаданий куверковий проєкт, або втримання нинішнього поділу на 3 воєвідства, або прилучення до 3-ох східно-галицьких воєвідств ще й люблинського воєвідства, щоби таким робом на тій новій адмін. одиниці було 54. відс. поляків.

Коли цей реферат проф. Ґломбінського всетаки мав форми пристойні, черґова промова С. Ґрабського мала всі питомі для цього „діяча“ прикмети націоналістичного зоольоґізму й етичного цинізму. Кажучи про методи польонізації Галичини, промовець якнайгостріше протестував проти такого виконування державної земельної реформи, яка поширила би, чи дала би неістнуючий варстат праці місцевому малоземельному або безземельному українському селянинові. Для того має служити гасло „польська земля для поляків“. „Русини можуть з неї також користати, якщо задеклярують *себе*, як льояльні поляки (!!); в противному випадку трудна рада: хай користають з парцеляції ґрунтів греко-католицької митрополії“. Дальше для цілей польонізації має служити школа. І тут маємо нове, нечувано цинічне признання Ґрабського: що, мовляв, він згори свідомо обріхував усіх інших співтворців шкільного утраквізаційного закону, пояснюючи їм потребу того закону цілком інакше, ніж це мав в дійсності на увазі.

Таке виходить із слідуючої його заяви: „Утраквізація шкіл є добра, коли скріплює польську цивілізацію. Не веде до неї впроваджування до польських шкіл руської мови, бо це суперечить духові й інтенції мого закону. І тому громадянство мусить кричати, щоби заперестано тут довільну інтерпретацію, а застосовано духа шкільного закону. Річ у тім, щоби руська дитина могла вирішити, чи воліє Міцкевича чи Шевченка (!!)“. Як відомо, Ст. Ґрабський переконував співтворця утраквізаційного закону Ст. Туґута й цілу тодішню демократичну частину сойму, що той закон є останнім висловом культурно-національного лібералізму. Під такою фірмою той закон був теж розреклямований у світі.

У другому своєму рефераті спеціяльно про земельну політику сен. Ґломбінський жалівся на „легкодушність“, з якою польське громадянство глядить, „як польська земля пливе в непольські руки“. Останній промовець, якась панна Демелювна плакала над „величезним покривдженням польського елементу у Східній Малопольщі під кожним оглядом, однаково матеріяльним, як релігійно-культурним“. Потім прийнято цілу низку резолюцій про „скріплення польського характеру“ земель на сході, а дочеплено до них „для фасону“ одну фразу про пруський гакатизм на заході... Ціла та ендецька комедія називається — по термінольоґії „Курєра Львовского“: „Львів в обороні загроженої польщизни у Східній Малопольщі“.

Ще один проєкт на визиск села.

Дня 13. травня ц. р. має відбутися в Торговельно-промисловій Палаті у Львові конференція експортерів яєць. На око така конференція звичайна річ. Є богато конференцій, про які ми й не знаємо, а якось живемо. І тепер зійдуться експортери, порадяться, щось вирішать тай будуть далі експортувати. Але проєкти приготовлювані на цю конференцію можуть впасти на наше село, як дуже немила в наслідках несподіванка.

Для вияснення справи належить подати, що експорт яєць з округа львівської Торговельної Палати, себто з трьох воєвідств Східньої Галичини виносить третину експорту яєць з цілої Польщі, бо коло 6.000 вагонів по 100 скринь у кожному, а скриня по 24 кіп, значить 864 міліони штук. Коли рахувати пересічно по 10 гр. за штуку, то це дає понад 86 міліонів золотих. А кілько штук йде з нашого села на внутрішній ринок, не знати. Вже з того зіставлення можемо зорієнтуватися, про які величанські обороти йде мова на тій конференції.

Цей дрібний і тому у наших господарствах та взагалі у нашому житті досі легковажений товар дає в масі куди більші експортові обороти ніж усі роди збіжжа разом, або набілу. Ми почали цінити цей товар щойно тоді, коли взялися також до торговлі, а зокрема до експорту через нашу кооперативну організацію і коли завдяки торговельним трансакціям побачили його господарське значіння. А вже коли настала господарська скрута і почала валити наше село з ніг, то яйце стало направду головним виміним товаром немовби грошем на покриття всіх господарських потреб. На щастя наша торговельна кооперація з Центросоюзом на чолі станула на внутрішніх ринках одиноким реґулятором цін, дійсним господарським оборонцем села та поважним конкурентом усіх яєчних купців і експортерів, для яких байдужим є добро нашого села і хліборобства, бо найважнішим є їх власний інтерес. Для ближчого пояснення треба тут додати ще й те, що як скупщиком так і експортером яєць у Польщі був у 95 відсотках жидівський купець. На жаль наша кооперація зачала свій експорт в найгірших часах і вийшла з першими стратами як з заплатою за науку. Тому поступаючи далі дуже обережно, а до того при недостачах належного оборотового капіталу та при малому ще зрозумінні інтересу як з боку загалу і кооперативних робітників, так при невеликому ще зрозумінні власного інтересу з боку наших фінансових установ не змогла піти в експорті понад 3 відсотки цілого експорту з нашого краю. Всеж таки зробила на внутрішніх ринках перелім. Це очевидно затривожило дотеперішніх монополістів. Але й на цей товар прийшла скрута. У

Wyciąg z protokołu wspólnego z dnia 7 maja 1931 r. Sąd okręgowy Wydział VI karny we Lwowie w sprawie konfiskaty Nr. 97. czasopisma „Dilo“ z daty Lwów dnia 5. maja 1931 r. do sygn. VI. I. Pr. 198/31 na posiedzeniu niejawnem w dniu 7. maja 1931 r po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie postanawia: uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 25 kwietnia 1931 r. przez Prokuratora Sądu okręg. we Lwowie konfiskatę czas. „Dilo“ Nr. 97 z daty Lwów dnia 4. maja 1931 r. zawierającego: 1) w artykule pt. „Pożyczka i reszta“ wcałości znamiona zbrodni z § 65a) uk. i zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl § 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie nieniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17/12 1862 Dzpp. Nr. 6 ex 1863 tj. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. Uzasadnienie: Ogłoszenie drukiem wymienionego wyżej ustępu artykułu ma na celu propagować wzgardę i nienawiść do administracji Państwa co odpowiada znamionom zbrodni z § 65a uk. Według §§ 487, 489, 493 pk. oraz §§ 36 i 37 ust. pras. jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Na oryginale właściwe podpisy.

Za zgodność: Lipanowicz
starszy sekretarz.

1929 році були в Галичині нерідкі банкроцтва серед яєчних торговців (саме тоді зазнала не малих страт кооперація), рік 1930 зазначився також поважними ваганнями, а 1931 рік є для експортерів роком шукання доріг, щоби достугувати себе до світових ринків. А причини кризи ось такі: Радянщина виступає на европейських ринках зі своїми ударними дампінговими кампаніями, знов-же в Европі кожна держава збільшує свою продукцію, щоби унезалежнити своє господарство від імпорту, а консумція зменшується в Европі наслідком крізи також не мало. Тому саме на галицький товар йде филя дешевіння і більшого зиску для купців.

Не диво, що експортери хотять забезпечити свої попередні зиски. Але як? Вони плянують звалити упадок цін лише на продуцента, на селянина, як на безборонний досі предмет до їх визиску. Але цей продуцент вже почав боронити себе при допомозі кооперації.

І ось експортери видумують і тут для себе такі засоби, щоби кооперація, а за нею і продуцент стали безборонними. Доказом на те є проекти, висунені на попередніх конференціях експортерів у Львівській Промислово-торговельній Палаті. На цих конференціях прийшли вони ось до чого: Всі експортери мають щодо ціни купна виступати солідарно. Вони творять спільну організацію, а вона установляє згори, яку ціну має кожний член організації зглядно його агент платити продуцентові за яйця. До того ще, щоби себе взаїмно не побивати, має кожний експортер купувати і експортувати лиш у такій пропорції до інших, в якій експортував у 1930 році. Ясне, що обі гадки проекту обмежують можність розвитку слабим експортерам, між ними й нашій кооперації, яка щойно почала експорт і має велику можність розвитку. А тут впакування нашої коооперації примусово в рямці такої установи, яка стає тихим картелем, з забороною експортувати більше ніж у 1930 році, замикає згори право до поширення праці. Для селянина є цей проект господарським убивством, бо виходить таке, що 72 експортери будуть диктувати ціни міліонам продуцентів після своєї вподоби. А вже ніяк не можна зрозуміти Львівської Торговельно-промислової Палати. Вона є на те, щоби стояти на сторожі розвитку господарства, отже й оборони інтересів продуцентів, а не лише на те, щоби бути покришкою для експортерів і змушувати морально когось, а тим більше кооперацію до „добровільного" вступлення в таку орґанізацію, коли, мовляв, не вступиш до цієї орґанізації, то можеш втратити право експорту. Як зачуваємо, мають приїхати на конференцію в дні 13. травня також представники мін-ства торговлі і промислу, та державного Експортового Інституту. Цікаве, на яку ногу вони станугь. Але кооперація, в якій гуртується хліборобський продуцент, безумовно не погодиться з того роду шляхами до визиску.

НА СУСПІЛЬНО-ПЕДАГОҐІЧНІ ТЕМИ.

Виховання й освіта.

IV. Поняття „освітник" і „просвітник". — Що мусить уміти „просвітник". — Потреба освітнього інституту.

Кожний нарід має своїх освітніх робітників. Німці їх називають „Volksbilder"-и, а їхні „Volksheim"-и відповідають нашим читальням.— У поляків це „oświatowiec", а „świetlice" це менше-більше наші читальні. — В Анґлії освітний робітник називається „tutor", з сиклименти і клюби це читальні, — хоч там позашкільна освіта інакше припоровлена ніж у нас.

У нас освітнього робітника, якого треба відріжнити від урядовця філії, можна би назвати словом „п р о с в і т н и к". Це слово я почув у Борщівщині (села не памятаю). Тамошні люди так називали урядовця філії, що приїхав на люстрацію Читальні. Назва добра і відповідає менше-більше анґлійській назві „tutor". Слово просвітянин значить те само, що член „Просвіти" — урядовець, людина, яка має до діла з канцелярією, а просвітник, на мою думку, це поняття ширше — людина, що просвічує народ. Я буду послугуватися словом „п р о с в і т н и к", замість описово „освітний робітник".

Просвітник, який йшов би в народ, у низи і там ширив освіту та виховував, мусить бути до цього належно підготований.

1) Передовсім він повинен бути належно познайомлений з напрямами позашкільної освіти в Анґлії, Австрії, Італії, Совітах і Польщі, а то тому, бо в тих державах вона найбільше типова. В інших державах позашкільна освіта не вибиваєтьcя так як у вище згаданих.

2) Просвітник мусить зазнайомитися з історією виховання, бо там є зібране виховання, почавши від старинних греків, а також розвій педаґоґії по сьогоднішний день.

3) Він мусить знати ґеоґрафію Україна разом з ґеольоґічною будовою і кліматольоґією. Ці відомости просвітникові конечні, щоби міг відповідно вести працю в ріжних околицях, бо в інших обставинах живе народ в горах, а в інших на високорівні і на низі. Інша культура в гуцулів, інша у подолян, а ще інша у поліщуків чи у фабричного робітника промислової округи.

4) Історія на кожному кроці необхідна для просвітника. Нею він послуговується всюди і все. В коротких ядерних і приступно перповіджених уступах оповідає нашу минувшість, а з особливих уступів робить висновки. Словом історія це дуже важний чинник у позашкільній освіті.

5) Він повинен знати і етноґрафію: а) матеріяльну культуру, б) фолькльор. Просвітник, який живе з народом, повинен зацікавитися його хатою внутрі і назовні, його господаркою, промислом, народньою ношею і мистецвом. Це пізнання дуже богато поможе просвітникові в його праці, бо пізнає обставини, в яких живе якась громада, чи село, а через це зорієнтується, в який спосіб може дійти до селянина і в ньому відповідно защіпити ті гасла і кличі, які просвітник голосить. Фолькльор — також стане на услугах просвітника — обряди, звичаї, обичаї, вірування, чари, пісні, танці, перекази, леґенди і т. д., це все буде помостом до душі селянина. — Сам просвітник може навіть дуже богато причинитися до пізнання нашої етноґрафії.

Крім того, як сама освітня робота буде схоплена в рямці, обдумана згори для поодиноких округ, а просвітник з повищим підготуванням піде на низи і буде там повнити свою місію, то його праця напевно принесе великий пожиток. Безперервна і плянова освітня праця просвітників у поодиноких округах причиниться в першу чергу до поширення і піднесення позашкільної освіти, а в другу, до виховання і перетворення громадянства. Справа ця дуже важна і вимагає негайного ділання, щоби своєчасно зарадити лихові. — Освітну роботу належить спрямувати на правдивий шлях і оперти на просвітниках, тобто людях до цього приготованих, які своєю працею і самопосвятою

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 13. ТРАВНЯ 1931.

М. МИХАНЬКО. 2)

Весняні ігри та пісні.

Гагілки. — Роля старого парубка. — Сполука пар.

Деякі українські весняні ігри та пісні дуже подібні до забав у пущення і є якби їх продовженням. В околицях Уманя і Черкас є така гагілка: Стає гурт дівчат, у середині гурт хлопців, а в самій середині дівчина, яку викликав загал хлопців і дівчат. Зачинається діяльоґ між цією дівчиною і гуртом, опісля діяльоґ переходить у спів:

„А чого-ж ти боїшся?" — Короля, короля!"
„А короля нема вдома,
Королиха сама вдома...
Відчиняй ворота!"

В цій хвилині оба кола розриваються, вбігає до середини, до дівчини один хлопець (що її собі сподобав) і цілує її. Знову з початку: гурт дівчат кличе:

„Най Н. Н. йде до городу!"

Викликана дівчина йде до середини і знов як передше йде діяльоґ, опісля спів і цілунок хлопця (добровольця). Так добираються симпатії в пари.

У згаданих околицях (подібно як і на Поліссі), відбуваються гагілки весняними ранками (на Поліссі більше вечорами від самого проблиску весни) і то не лише підчас Великодня. На Великдень там також бавляться.

У Тернопільщині в Великодний понеділок перебрані парубки за цигана та циганку (циган з батогом, циганка з решіткою) водять по селі старого парубка, обвиненого цілком з головою в „горохлєнку" як медведя, а інший парубок бубнить при цьому. Потім ведуть „медведя" на горбок, де дівчата виводять гагілки.

У Тернопільщині, Золочівщині полудн., Рогатинщині, на Волині і т. д. ці забави мають серед народу назву гагілка. Дівчата стараються конче пізнати, хто є тим „медведем", але циган відганяє дівчата батогом; при цій метушні „медвідь" ловить дівчата і цілує. Коли дівчата дізнаються, хто є „медведем", співають йому таку гагілку, вставляючи його імя:

„Ой нема, нема понад нашого
Івасенька найкращого.
Ой, літав-же він попід небеса,
Причіпивсь жорна до пояса.
(Ці жорна нагадують колодку з пущення. — М.)
Куди ходи, крупи меле,
Крупи меле, кашу варит,
Кашу варит, живіт парит".
(Отже старий парубок. — М.)

Коли дівчата напевно довідалися, хто є медведем у горохленці, його розбирають.

Медвідь в гагілці персоніфікує також пробудження природи з зимового сну (бо і медвідь пробуджується по короткім зимовім сні, а цей факт був серед народу відомий). Коли „коструб" або „Марена" (поль. „Мажанна") були стародавним символом мору та смерти, тому їх топили або нищили підчас виводження гагілок.

У Тернопільщині співають між іншими і таку гагілку:

„Ой котився горох в три стручки, в три стручки,
Ой котився горох в чотири, в чотири,
Щобся парубочки женили, женили".

У Золочівщині є анальоґічна гагілка і ще така з подібним мотивом:

„Я кождому парубкови
Дам гороху по стручкови,
Він хтівбися воженити,
Та не знає котру взьити.
Возьми собі, Михасуню,
Я Матронину Маруню!..."

Отже гагілка з виразним лученням подружих пар.

Співають у Тернопільщині і таку гагілку:

„Вон, дівки, вон
На горі льон,
На долині нивка;
По тисічу дівка,
По грейцару молодец,
Як печений горобец".

(З Березовиці В.).

Дівчата знали колись яку гагілку за якою співати.

У Золочівщині є багато гагілок, які співають про сполуку пар, прим.:

„Де ти ідеш? Романоньку!"
„На ярмарок. Мій паноньку!"
„Що ти везеш торгувати?"
„Іду дівки продавати".
„А по чому? Романоньку!"
„Сто за одну. Мій паноньку"...
„Ягілка ягілкою,
Підем в село за дівкою.
Якимиха стара мати,
Має дочку замуж дати.
Гната Мухи синочок
Взяв її защід бочок..."
Вон, дівки, вон
На горі льон,
На долині маковец
По таляру молодец
По три гроші стрілка
По тисічу дівка.
Мої милі панночки!
Просили вас парубочки:
Станьтеси враз
Тай в долоні трас".

Отже уставлення в ряд до „торгу" як у мазурів за драбиною.

„Ой ніхто там не бував...
А на Михасеви вишита сорочка
А хтож ему вишивав?
Катерини дочка.
А на Гануненьці зі Львова віночок.
А хто єї купував?
Яндрухів синочок..."

Натяк на те, що давніше дівчата ходили в свята у вінках.

„Соснова кладочка лежала..
Звідтам мій миленький приїде,
Привезе ми шубоньку...
Червоні чоботи на танець
Золотий перстенець на палець".
(М. Миханько, Ягілки, Львів 1922.).

В околицях Одеси є гагілка:

„Ой гулі, ой гулі, ой гулі гулочка:
Васана, Васана, красна Васаночка
В гаю дівчата збирає, гей, гей!
Долею всіх наділяє, гей гей!...
А тобі, Стефане, стару бабу брати,
А тобі, Іване, кавалірувати"...

Ці і інші гагілки стверджують, що у нас на весну були „дівочі торги", бо співається і про ціну і хиби дівчини і про те, які дарунки дає взаїмно собі вибрана пара (чи назначена).

(Продовження буде.)

сповинилиб своє завдання. Однак не можемо будувати освітньої праці на старих фундаментах. Просвіта вже сповнила своє завдання, вона розбудила нарід до освітнього і національного життя, а сьогодні вона має дати тим розбудженим широким низам плянову освіту й виховання. Сьогодні не можна вже провадити освітньої праці доривочно і без жадного пляну. На сторожі освітньої роботи мусять стояти просвітники, які на основі вказівок Головного Т-ва кермували би освітним рухом, а не як досі, люди до цього не підготовані і не вишколені, що розбуджують нераз у народі тільки соломяний запал, який пізніше переходить у зневіру, що не приносить користи і пожитку, ані просвіті, ані народові. Еволюція всюди конечна, тимбільше в освітній праці.

Цією справою повинні зацікавитися всі наші культурно-освітні й економічні установи, її прослідити, провірити і піти в допомогу Головному Т-ву „Просвіта" морально й матеріяльно та спільними силами створити **Освітній Інститут,** який вишколив би просвітників, а ці останні просвічували би і виховували нарід, як цього вимагає народній інтерес. **Освітній Інститут є справою пекучою і це повинні зрозуміти всі наші установи, бо де не поставлена на відповіднім рівні освіта, там не розвинеться ані кооператива, ані не буде „Сільського Господаря", „Рідної Школи" і т. д., а нарід без належної освіти і виховання не створить твердинь, які стояли би в обороні його прав, бо їх підвалини будуть слабі і не видержать ніякого напору із зовні.**

Т. Лисовецький.

Конґрес українського учительства Підкарпаття.

Ужгород, 2. травня 1931.

Дня 2. травня ц. р. відбувся в Ужгороді на Закарпатській Україні конґрес народовецького учительства. Вчителі зїхалися із всіх закутин Закарпатської України, а були також заступники із Словаччини. Всіх учасників було 476, отже значно більша частина всього учительства української — чи якто ще у нас говорять — руської народности Закарпаття. З урядових заступників був шеф шкільного відділу міністр. надрадник д-р Славік і краєвий інспектор надрадник п. Ів. Водрачек. З гостей були заступники деяких народовецьких товариств, а з чужини шкільний інспектор із Марм. Сиготу п. Поп, який привитав конгрес у румунській мові.

Цей конгрес це перший масовий виступ українського учительства Закарпаття за права рідної мови українського народу Закарпаття в школі, це перший рішучий протест проти дурення світа, що — мовляв — 90 проц. учительства Закарпаття жадає великоруської мови навчання у всіх школах, себто тої, якої воно само не знає. Цей рішучий виступ переслідуваного учительства за те, що дозволяло собі признаватися до української народности, це така несподіванка для тих, що вмовляли в себе і в публичну опінію, що учительство Закарпаття попрацалося вже — „страха ради" — із своею національною честю, що одні з ворожих нашому народові газет набрали води в рот і навіть і слівцем не згадують, що конгрес відбувся і як відбувся, другі стараються зменшити важність того конгресу, всякими наклепами, а інші взивають шкільну владу, щоби прохолодила горячі голови молодого українського учительства і т. п.

Зазначити треба, що майже всі промовці різко підчеркнули свою національну приналежність. Новоибраний голова товариства інспектор Ігор Гуснай, парляментарний посол, сказав між іншим таке: „Рік тому хотіли вороги нашого народу зробити над нами насильство. Щоби мати змогу змінити статути товариства на московські, не впустили насильно около 150 наших учителів на збори. Проти того насильства запротестував бувший посол дир. Волошин і вийшов із зборів, а з ним вийшло також — як писали ґазети — 27 учителів, які були впущені до салі. Ті люди пішли звідтіля до Народнього Дому і деклярували себе дійсними заступниками того учительського товариства, яке істнувало від 1920 року. Та ворожі нам ґазети писали тоді, що тим фактом, що з Волошином вийшло 27 учителів із зборів — за невпущених до салі не згадували — українське питання на Закарпаттю зліквідоване, бо 95 проц. учительства стоїть за „русским" літературним языком для народу Закарпатської Руси. Не хочу бути пророком, але думаю, що національна свідомість на нашій землі буде зростати бодай таким темпом, як дотепер і ми можемо сміло сказати, що вже за декілька літ буде великорусске питання на Закарпаттю ліквідоване, бо вже нині стоїть за народньою мовою абсолютна більшість давленого до недавна за свою національну приналежність учительства. Це можу твердити тим сміліше, бо тут не зібралися матеріялісти, що бояться за своє черево, або шукають якоїсь користи для себе, але ідеалісти, котрі постоять за свою ідею".

Конгрес ухвалив цілу низку резолюцій, з яких наводимо цікавіші:

1. Учительський конгрес бере з вдоволенням до відома змагання міністерства шкіл і народ. освіти завести языковий і правописний порядок у наших школах і на основі десятьлітнього досвіду в шкільній практиці жадає завести до всіх шкіл фонетичний правопис, уживаний нині вже всім руським-українським народом, де би він не жив.

2. Учительський конгрес протестує проти того, щоби до наших шкіл були заводжені великоруські учебники, які є нашим дітям незрозумілі і жадає усунення всіх тих великоруських підручників із шкіл, котрі не відносяться до великоруського языка як научного предмету.

3. З огляду на те, що дотепер не маємо ще всіх потрібних учебників для наших шкіл, які видані в нашій республиці, жадаємо, щоби шкільні власти дозволили уживати у наших школах книжок, виданих у заприязнених з нашою республикою державах, а саме в Польщі та Румунії, таксамо як це дозволено румунам на Закарпаттю уживати учебників з Румунії, а полякам на Шлеську учебників з Польщі.

4. З огляду на те, що фонетичний правопис не містить у собі ані одної букви, котра не находилася би в уживанім на Закарпаттю етимольогічнім правописі і тому не робить ученикам найменшої трудности, жадаємо, щоби були допущені у всіх наших школах також книжки, писані фонетичним правописом, учебники як і книжки у шкільних бібліотеках, таксамо як дозволено уживати в польських і румунських школах книжок без огляду на правопис.

5. Жадаємо, щоби від учителів і професорів по школах вимагали знання мови учеників, себто руської-української, таксамо як по чеських школах вимагають знання чеської, по мадярських мадярської, по румунських румунської і т. д.

6. Тому, що французький язик не має ніякого практичного значіння на Закарпатській Україні, жадаємо, щоби замість французького язика, заведено по наших середніх школах німецький язик і тим зрівнано урівень навчання і знання наших учеників із тими з історичних земель, бо в історичних землях німецьку мову учать.

7. Жадаємо, щоби в Ужгороді була заснована українська педаґоґічна академія.

8. Жадаємо, щоби в Ужгороді був заснований український університет для дітей нашого народа.

9. Жадаємо основання української торговельної академії в Ужгороді, тому, що на таку є в Ужгороді конечна потреба.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 13. ТРАВНЯ 1931.

ЮРІЙ ГОРОДЕНСЬКИЙ

Контрамарка.

Повітове місто, що в наслідок пацифікаційних благ заснуло сном блаженних, звільна прокидується. Червона краска афішів, що одного дня появилися на вулицях міста, ділає на сонних до тої міри, що вони поневолі отвирають очі. На провінції такого формату афіші — рідкість, бо поза передвиборчими відозвами, оповістками про бранку, оголошеннями про нагороду 25 зол. за викриття продавців сахарини, провінціяльне око не має що на вулиці читати.

Аж тут читаю раз, другий і довідуюся, що на днях приїздить відомий український театр, 30 осіб, власна орхестра, а навіть костюми. Справді мила несподіванка.

Треба — думаю — обовязково піти на кілька вистав і бодай на хвилину забути про денні турботи. Варта й переконатися, чи похвали та признання для театру, з якими деколи стрічаємося в пресі, не походять таки від самих його членів. Так піти не завадилоб, алеж тепер загальна „кріза". Навіть при двох „пенсійках" тяжко за такий люксус як театр. Ще я не розумію, чому в часі, коли на всі промислові вироби ціни падуть, театральні білети стоять вперто на місці. Правда, театр не промисл.

Нічого! Якось воно буде! Зробимо так, що і воза буде ціла і вовк ситий.

— Слухай Любцю — звертаюсь до жінки — може взяти би одного чи двох „театральників" на кватиру, а за це дістанемо вільні карти вступу. Уважай — олеркуємо дві „контрамарки" себто 6 зол. в кишені. Думаю, що нам вдасться взяти зі собою мамцю, то знову 3 зол., а якби пішла ще Нуся та Марта, то дальших 6 зол. Отже за один веріч 15 зол., а за шість — 90. Не тільки, що будемо на всіх виставах, але за гроші, які таким чином заощадимо, зможемо 15 разів — очевидно без мамці — бути в кіні!

— Добре, якось я то вже зроблю — каже жінка — служниця опорожнить свій „бамбетель", а комірки винесемо ту канапу, що на трьох ногах, десь маємо старі коцики і це вповні вистарчить „пройдисвітам". Але вважай, аби дістати місця першорядні, бо я не буду компромітуватися на задніх кріслах.

Подумано. Зроблено. Дві „контрамарки" в кишені і йдемо до театру. При вході ділимося. Жінка бере одну „контрамарку" і двоє дітей (17 і 19-літні), а я другу „контрамарку" і маму. Контрольор чемненько нам кланяється і ми в салі. Само собою, що стисла перевірка білетів не може торкатися людей, з „ліпшої родини", ще й меценатів мистецтва, що опікуються артистами.

Година, яку означено на початок вистави, вже давно минула та на салі публики обмаль. Щоби скорше стягнути її до середини, грає орхестра і дзвонить за кулісами дзвінок. Вкінці гасне світло і починається загальне шукання в пітьмі вільних місць. Горе тому, кого природа обдарувала нагнітками! Такий „нещасливець" заздалегідь повинен придбати собі місце десь у кутку під стіною.

— Будуть мати — міркую — поважний матеріяльний успіх. Всі сидячі місця заняті та ще й стоячої публики доволі. Видно, що воно не так зле з театром, як загально говориться, а ці татарські вісти про дальшу долю театру, це мабуть своєрідна реклама і більш нічого.

З такими думками вертався я з першої вистави.

— Знаєш Люба, можеб ми казали дещо заплатити собі за сніданки, які даватимемо своїм „кватирантам"? Судячи з вчорашньої вистави, думаю, що вони стоять знаменито, а вслід за тим і не схотять нашої „кривди".

— Над тим я вже думала, тільки не знаю, якби то краще підійти до справи. Я не хотіла би себе скомпромітувати Бог зна перед ким.

— Це я візьму на себе. Навяжу розмову так, що нікому ані не прийде на думку, до чого прямую, а підчас нашої розмови зумію якслід зорієнтуватися, як стоїть матеріяльне питання..

Наш театр — казав мені артист Ікс — робить по змозі все, аби стати справжнім театром; заанґажував першорядні сили, поширив свій репертуар, придбав нову ґардеробу, скомплєтував добірну орхестру, одним словом старається дати від себе максімум того, що покищо дати може. Не просимо милостині, але хочемо, щоби наша суспільність сповнювала свій громадянський обовязок, себто ходила все і всюди до нашого театру.

— Я думаю — боронюся несміло — що в нас не так зле, от хочби сьогодні...

— Коли так думаєте, то дозволю собі дати вам маленьке пояснення. Нас є пів копи осіб, отже кожна веде одного безплатного глядача, — це так теоретично, бо практично число їх куди вище — (я вперто витираю хустиною носа) ,— дальше йдуть представники влади чи інші принагідні ґратісові індивідуальности, очевидно це все старається заняти найкращі місця. Решта публики — неукраїнці, які дістаються на салю зі стоячими білетами і в міжчасі свобідно займають усі вільні місця. Буває, що якби не чужа публика, то не булоб нераз і для кого грати. Наші йдуть так про „око" на одну виставу, очевидно за виїмком тих, що користають з усіх прав, які дає „контрамарка". Перед ними мій повний респект..

Він казав це так щиро, якби присягався на сцені в коханні своїй вірній Марусі. Зворушив мене. Тої ночі я довго не міг заснути. Всю ніч снився мені якийсь довжелезний хвіст людей, що пхають себе, штовхають, ходять по нагнітках і кричать: „Давай контрамарку!".

А саля тріщала від публики. На сцені вмирав Гриць, а за ним один за одним усі дієві особи. Кожна по черві стогнала, блювала й душилася. Деяким із горла випадала контрамарка.

Публика зглядалася. Чути було голоси:

— Це не моя! Я маю білет..

І шукали по кишенях. Кишені одних були дірaві, других виповнені вирізками із газет, де були поклики про театр — але білету там не було.

А по салі ходив суворий контрольор і питав за білетами.

Люди кидалися в двері та вікна.

Тоді актори вибігали зі сцени і тягнули за поли публику та тицяли їм контрамарку.

Я прокинувся весь у поті. Наді мною стояв актор, мій гість-комірник і питав:

— Скільки вам дати контрамарок на нинішну виставу?

Інші резолюції це головно економічно-соціяльного характеру, з яких цікавіші є домагання, щоби кваліфікованим помічним учителям без горожанства плачено таксамо як і горожанам цілу платню, а не лиш 75 проц. належної помічному учителеві платні, щоби не переміщувати вчителів на прості безосновні доноси, щоби при дефінітивнім призначенні на посаду не рішала партійна приналежність і ін.

Слід зазначити, що весь конгрес мав поважний і достойний характер і що всі резолюції пройшли одноголосно.

За океаном.

Виступ українського балету в Ню Йорку.

Дня 26. IV. в Ню Йорку уладжено ювилейне свято українського танку в злуці з українською піснею. Свято відбулося в Метрополітен Опері заходами і під артистичним проводом балетмайстра Василя Авраменка. Танцюристи, співаки й інші учасники балету дописали понад усяке сподівання. Публика прибула масами до цієї найбільшої концертової салі в Ню Йорку. Саля була виповнена по береги. Начисляли на 4.000 видців. Сцена вмістила коло 800 осіб. На свято прибули українці з Ню Йорку, Джерзи Сиrі, Нюарку, Елизабет, Перт Ембой, Картерет і цілої тамошньої околиці; опісля громади Трентон, Філядельдія, Пітсбурґ, Янґставн, Клівленд, Шікаго, Йонкерс, Джансон Сити, Олбені, Трой, Коговс, Вотервліт, Ютики, Ровм, Сиракюз, Пасейк, Бинґгемтон, Вилкс Беррі, Скрентон, Ню Гейвен, Вунсакет, Бостон. Приїхали і з Канади (Монтреал). Заінтересування успіхом першого українського виступу в Метрополітен Опері, як в осередку культурного життя американської суспільности було надзвичайне. Артистична сторона перейшла всякі ожидання найбільших оптимістів. Було це і відкриття української нації з боку американців, як це влучно запримітили: проф. Смит з Колюмбійського університету та редактор Юкрейнієн Рівю, Семюел Воллес у своїх промовах на вечері після вистави. Про це свято має вийти заходом комітету окрема брошура.

Танцюристи під проводом балетмайстра Василя Авраменка, співаки під управою проф. Юрія Кириченка, солісти: пані Марія Гребенецька, пп. Петро Ординський баритон, Володимир Дилов бас, вповні оправдали себе. Виступ Авраменка із сольо танком Ґонти в третій дії полонив публику. Танцюристи-учні вшанували свого учителя в тому місці кошиком живих квітів.

Нюйорська американська преса вмістила дуже прихильні оцінки того українського свята. „Ню Йорк Івнінг“ пише про цей виступ Авраменка та про українські танки просто з захопленням, називаючи Авраменка надзвичайно талановитим танцюристом та вихвалюючи красу українських танків.

Радіо-концерт Товариства ім. Івана Котляревського.

Минулої неділі Співацьке Товариство ім. Івана Котляревського з Гемтремк, Дітройт, Миш. дало дуже удачний концерт на радіо. Концерт складався з десятки точок: сольових і композицій на мішаний хор, переважно Кошиця. Найкраще віддано сольові точки програми. Дуже ефектовно випав „Марш гетьманських жовнірів“ на хор і тенорове сольо. Львина заслуга цього виступу, належиться слушно диригентові, Андрієві Стисловському, розуміється, не виключаючи солістів та інших членів хору.

Преосвящений Василь Ладика виїхав до старого краю.

Епископ канадійських українців католиків, Преосвящ. Василь Ладика, виїхав до Европи.

Він буде перший раз в Римі, на послуханні в Папи Римського у Ватикані, а відтак поїде до Галичини.

ЛЕТУНСЬКА КАТАСТРОФА.

Майор-пільот Длугошевський з І. лет. полку, що від кількох днів є в школі стріляння й бомбардування, зачепив підчас лету за електричні проводи електрівні в Грудку біля Грудзьондза. Дроти ті мають напряження 5.000 вольтів. Апарат зайнявся, впав у Вислу й зовсім знищився. Майор Длугошевський згинув. Грудзьондз три години не мав електричної струї.

—o—

Св. Юрій патроном українського купецтва.

З нагоди цьогорічного свята українських купців у Львові.

Цьогорічне свято укр. купецтва, свято Юрія, яке випадає на день 6. травня, святкували львівські купці в неділю, 10. травня в соборі св. Юрія. В год. 9. рано відслужив Преосв. владика о. Будка Службу Божу на інтенцію купецтва, підчас котрої виголосив до численно зібраних укр. купців відповідну прегарну промову, а по Богослуженні доконав акту посвячення цінного образу св. Юрія, кисти арт. І. Іванця, уфундованого членами Союзу Купців у Львові.

По посвяченні образу зібралися наші купці і видніші громадяни Львова в домівці С. У. К. (Підвалля 9), де другу частину свята отворив голова Т-ва Гр. Ганусяк, зазначуючи, що не зважаючи на світову крізу, яку найгірше може відчуває укр. купецтво, воно всеж таки гуртується в „Союзі Укр. Купців“ і за всяку ціну намагається відновити давні традиції нашого історичного купецтва і пробоєм створити в нас третій, в часі ріжних лихоліть підупавший стан — купецтво і промисл.

По отворенні святочних сходин, проф. д-р В. Щурат виголосив незвичайно цікавий і цінний своїм змістом реферат п. з. „Святоюрські ярмарки“ у Львові, який присутні вислухали з великим заінтересуванням.

Тепер дуже цікавим є питання, чому українські купці вибрали собі за патрона св. Юрія, коли загально відомо, що цей святий є патроном лицарів-войовників. На таке питання дістаємо з кол українського львівського купецтва таку відповідь:

Факт, що українські купці у Львові вибрали собі за патрона св. Юрія, має історичну підставу і своє традиційне умотивування. Жаль тільки, що досі не найшовся в нас історик, який оголосив би друком бодай короткий нарис історії укр. купецтва. Якщо хто бажав би довідатися щонебудь про початки і звичаї нашого купецтва, то мусів би шукати по чужих джерелах, та дещо знайшов би і по наших історичних підручниках, яких треба шукати по ріжних бібліотеках. Наша література про купецтво мало згадує. За останні часи вийшла всього одна повість проф. Филипчака п. з. „Сила волі“, де представлено добрі сторони купецтва, та вийшла ще друга повість Островського п. з. „За грошем“, де представлено купецтво таким, яким воно не повинно бути.

Але вертаючи до річи, хочу зазначити, що слідкуючи за матеріялами про перших наших купців, находжу там дійсно такі місця, що перші наші купці вважали св. Юрія своїм патроном, саме тому, що перші наші купці були одночасно войовниками. Коли на наших землях процвітало і славилось по всім усюдам наше купецтво — були на нашій землі лише два стани: купці і войовники. Але були і часи, де був лише один стан, т. є купці, які в разі потреби, кидали свої варстати праці та йшли воювати за рідну землю. Колиж не треба було воювати, то вертали у свої оселі, та далі торгували. Як войовники і купці одночасно, вважали, очевидно, св. Юрія своїм патроном і тут, навязуючи до традиції, наше купецтво зовсім слушно повинно почитати св. Юрія, як свого патрона. Бо хоч сьогодні купці не є войовниками в дослівному значінні цього слова, то все таки вони є войовниками за наше краще економічне завтра!

В книжці д-ра Назарука „Ярослав Мудрий“ находимо замітку, що наші купці день св. Юрія вважали таким важним святом, як напр. Нов. Рік, бо на Юрія переводили свої річні розрахунки, та від того дня починали новий білянс праці.

Находимо теж у старих джерелах такі відомости: Перші наші купці утримували тісний звязок з церквою і то так далеко, що продажа товарів відбувалася при церквах, по Богослуженні, в притворі церкви находилась вага, на якій важено товари в присутности священика (за що платили купці певну данину на річ церкви), а одночасно творили наші купці свої станові орґанізації, брацтва, які приймали імя того святого, котрому посвячена була дана церква. Отже, коли навяжемо до цієї традиції, то і тут випадає нашим купцям обрати своїм патроном св. Юрія, бо орґанізація наших купців повстала у Львові, де метрополією всіх наших церков є церква св. Юрія. Тому побажатиб нам лише, щоби укр. купецтво зросло в таку силу, щоби свято його Патрона було всенароднім святом!

Учасник.

ОСТАННІ ВІСТИ

ТАСС ЗАПЕРЕЧУЄ РОЗСТРІЛИ УКРАЇНЦІВ.

ПАТ приносить таку вістку з Москви: Тасс повідомляє, що чутки про здогадне виконання смертних присудів на українських військових провідників і на особі капітана ледолому „Красін“ є безпідставні.

РАДА МІНІСТРІВ РАДИТЬ НАД НАДЗВ. СЕСІЄЮ.

У середу на раді міністрів радитимуть над справами в звязку із скликанням надзв. сесії сойму.

НОВІ ВИБОРИ В ОКРУЗІ ПОЛОЦЬК.

Зачувати, що мін-ство вн. справ, як лише дістане присуд Найв. Суду про уневажнення виборів у виб. окрузі ч. 9 (Полоцьк) поробить приготування та розпише в тій окрузі нові вибори. Вибори відбудуться 9. або 16. серпня.

ПРИСУД У РОЗПРАВІ Д-Р БУДЗІНСЬКОЇ-ТИЛІЦЬКОЇ.

Третього дня розправи проти д-р Будзінської-Тиліцької за участь у конґресі Центроліву й обиду марш. Пілсудського запав присуд, на основі якого обвинувачену засудили на рік вязниці. Обвинувачена остає далі на волі

МОТОЦИКЛЕВА КАТАСТРОФА.

У Львові на вул. Пекарській біля анатомії кап. 40. п. п. Березовський наїхав на авто. Капітан упав на каміння та поранився тяжко на голові й руках. Його перевезли до амбуляторії 40. п. п.

ЗАВОРУШЕННЯ У МАДРИДІ.

Вбиті і ранені. — Стан облоги. — Ґенеральний страйк.

У Мадриді на вулицях прийшло до сутичок між монархістами та республиканцями. Юрба здемолювала та підпалила авто монархістичного „АВС“ й два інші монархістичні авта. Потім демонстранти хотіли здемолювати дім монархістичного видавництва. Вибили шиби. Поліція розігнала юрбу гидрантами та стріляючи вгору. Міністр внутр. справ сказав, що видання „АВС“ провокує республиканців, тому його замкнуть, а видавця арештують. За видавцем розіслали стежні листи.

Поліція арештувала кількох монархістів. Юрба вернулася до вязниці та злінчувала арештованих. Було кількох тяжко ранених. Поліція арештувала провідника монархістів Делюкатена, якого обвинувачує у спричиненні заворушень. Демонстранти спалили кіоск католицького час. „Ель Дебате“. Комуністи сплюндрували три крамниці зі зброєю, при цьому прийшло до перестрілки з гор. гвардією. Вечором демонстрації повторилися. Демонстранти плювали на вояків гор. гвардії. Вояки стріляли. Уряд приказав замкнути час. „АВС“, бо нібито доказали, що з вікон редакції стріляли до юрби. Офіціяльно повідомляють, що було 7 ранених. Шофери постановили проголосити страйк у звязку з чуткою, що ранений шофер таксівки помер.

У Мадриді проголосили стан облоги. Маніфестанти підпалили осідок Кармелітів і реміснициу школу при монастирі Єзуїтів. Біля школи прийшло до сутички й стрілянини. Монастир значно потерпів від пожежі. Вийшов приказ арештувати монархістів, які спричинили заворушення в дні 11. травня.

Біржеві операції в усій Еспанії здержані. Рада міністрів радить безупину. Уряд в комунікаті повідомляє, що не стерпить ніякої екстремістичної акції, кожного виновника неспокоїв уважатиме ворогом республики та боронитиме якнайрішучіше нового устрою.

Дня 11. ц. м. проголосили у Мадриді ґен. страйк. Юрба підпалила мон. Єзуїтів, а в великих ватрах палила числа „АВС“ і „Ель Дебато“. Демонстранти уладили овацію кап. Даляно, який взивав до спокою. Шофери страйкують. Курсують лише трамваї. Крамниці позачинювані.

Проти ґен. Беренгуера почали нове слідство й замкнули його в тюрмі.

КРОВАВА СУТИЧКА В ІНСБРУЦІ.

До Інсбруку прийшло до маніфестації 300 нац. соціялістів в одностроях. Перед будинком, де відбувалися збори, прийшло до демонтрації соціялістів. Вибили шиби. Після зборів счинилася бійка між обома партіями. Були ранені кинджалами й ножами. Поліція арештувала 17 осіб. Поліція заборонила похід нар. соціялістів

—•—

Ювилей заслуженої громадянки проф. Софії Русової.

Цього року відома українська громадська діячка проф. Софія Русова святкує 75-літній ювилей. У Празі утворився окремий організаційний комітет, який на загальних зборах 14. IV. п. р. ухвалив: 1) улаштувати з нагоди цього ювилею урочисту академію з концертовою програмою; 2) зладити й видати ювилейний збірник на пошану ювилятки; 3) піднести ювилятці почесний дар.

До Організаційного Комітету для влаштування 75-літнього ювилею Софії Русової входять представники 28 українських установ та організацій в ЧСР., а є надія, що до того комітету приступлять і наші краєві організації й товариства, особливо жіночі, освітні й культурні. Святочна Академія в честь ювилятки відбудеться в Празі 8. червня на якій прочитають і привіти, які можна висилати найдалі до 5. червня.

До президії комітету входять: Павло Богацький голова, Марія Омельченкова секретар, І. Лоська, С. Черкасенко, І. Паливода, Г. Кляненко члени.

У всіх справах звязаних з тим ювилеєм звертатись на адресу:

Pavlo Bohackyj, Praha, Vršovice, ul. Brožikova č. 390. CSR.

НОВИНКИ

— Адміністрація „Діла" повідомляє, що її бюра від дня 15-го травня ц. р. будуть відчинені від год. 9-ої рано до год. 6-тої вечором.

— Охоронне щіплення проти віспи в „Пораднї Матери" при вул. Ходоровського 15. зачинається **дня 11. травня.** 2003

— Найбільший в Польщі цирк Станевських приїхав до Львова та розтаборився на пл. Бема. Перше інавгураційне представлення відбудеться у вівторок, себто 12. травня, в год. 8.20 вечором На програму того представлення складається 18 світових атракцій, а передовсім треба звернути увагу на виїмкову тресуру морських львів. Взагалі цирк Станевських привіз багато новин і атракцій, досі у Львові небачених.

— Автохтонами Сх. Галичини є тільки медведі. Головна управа „Т-ва Оборони Східних Земель" у Кракові опублікувала на днях таку відозву: „Поляки і польки! Цього року святкуємо сумні роковини 950-ліття першого рабунку наших корінно польських східних земель Варяго-Русами, які під проводом Володимира, князя київського, вдерлись 981 року на землі нинішньої Східної Малопольщі. Манїфестаційним обходом тих роковин мусимо сказати всім тим, які про це не знають, що польський нарід памятає про той рабунок, що знає історичну правду, яка виказує, що перед нами на наших східних землях **мешкали тільки медведі, жубри, лосі** і що тільки вони (медведі не українці — прим Ред.) можуть мати до нас слушні претенсії. Цю знамениту відозву підписали: Болеслав Гурський, Осип Рогаля-Левицький. Виходить, що члени тієї організації у Кракові повинні не боротись проти українців, які не мають до Сх. Галичини ніяких претенсій, але повинні тільки й те робити, що стріляти медведів і жубрів та бігати за лосями, щоби вони не зголосили своїх прав до Сх. Галичини та не внесли скарги до С. Народів, або не виконували саботажів. Дивно, що в пущі біловеській штучно виховують жубрів, автохтонів Сх. Галичини, замість вбивати їх!

— Виконавчий Комітет для вшанування академії в память Петра Холодного складає цією дорогою найщирішу подяку усім тим особам і товариствам, які допомагали йому у трудній роботі влаштування цього свята, а в першу чергу: Вп. паням директоровим Колтунюковій і Шепаровичевій, хоровому Т-ву „Сурма" і зокрема його дириґентові п. І. Охримовичеві, проф. Б. Кудрикові, артистові опери М. Маслюкові (Мартіні), Музичному Інститутові ім. М. Лисенка, а особливо його голові ради. Дрималикові, п. І. Стефановичеві за випозичення килимів, арт.-різьбареві С. Литвиненкові за виготовлення погруддя П. Холодного, Т-ву Допомоги Еміґрантам з Вел. України у Львові за переведення цілої роботи влаштування академії, а також всім тим, хто в тій чи иншій мірі причинився до піднесення цього свята. — **Комітет.**

— Союз Організації Інженірів на Еміграції. В звязку з світовою кризою значна частина українських інженірів на еміграції перебуває без праці. Головна Управа Союзу утворила спеціяльну комісію для підшукування посад та приміщення на працю безробітних інженірів. Цим проситься всіх, хто може допомогти в цій справі, подати нам про це відомості. Хто з пп. інженірів перебуває без праці, проситься подати через свої організації, або безпосередньо до Головної Управи Союзу свої адреси.

— Шевченківський концерт в Америці. В Дітройті Клімпертська укр. церк. громада, обходила концертом память Тараса Шевченка. Концерт відбувся 26. квітня. Святочну промову виголосив місцевий душпастир о. Лев Сембратович. Відтак були хори, деклямації, а як новість виконали молоді танцюристи під умілою управою п-і Анни Пошивак, українські танки, а то: „Поліський Козачок", „Гопак колом". Цей повторено на загальне домагання публики, яка була очарована красою українських танків. Закінчилось це свято відспіванням гимну „Боже Великий, Єдиний".

— Лев Сорочинський дириґентом Українського Хору в Шикаґо. Відомий український дириґент Лев Сорочинський, який провадив довший час Український Хор в Рочестер, Н. Й., обняв недавно провід Українського Хору в Шикаґо. Перший концерт Українського Хору під проводом нового дириґента відбувся 10. травня.

— Невдалий напад на приходство. Пишуть нам зі Самбірщини, що дня 6. травня в ночі напало на приходство в Білині Великій 6 узброєних бандитів. Бандити вже влізли були до кухні і погрожуючи крісами, питали кухарку, де спить о. парох Погорецький і де має сховані гроші. Бандити говорили по польськи. Служниця всеж використала хвилину неуваги бандитів, скочила до покою і збудила о. Погорецького. Священик вхопив за револьвер, який мав завжди при собі, стрілив кілька раз до бандитів і настрашені напасники повтікали. І так завдяки відвазі й притомности служниці вийшла родина о. Погорецького щасливо з небезпеки. Поліція шукає напасників.

— Політичне вбивство в Ченстохові. В робітничій дільниці в Ченстохові невідомі особи застрілили політичного аґітатора ББ. Пехоцького, після чого повтікали. Поліція має докази, що вбивство мало політичне тло. Хто стріляв — невідомо.

— Фальшовані поштові значки. В Лодзі арештували 24 особи, які продавали підроблені фальшиві поштові значки. В одній крамниці поліція найшла великий склад поштових значків вартости міліона золотих. Також на Поморю і в Перемишлі арештовано 6 осіб за продажу фальшивих поштових значків. Фабрики тих значків ще не вдалось найти.

— Мотоциклеві катастрофи. У Варшаві при вул. Пулавській впав із мотоцикля Ів. Прухніцький. Тяжко раненого перевезли до шпиталю. — При вул. Гроховській кап. Каменський, їхав мотоциклем із своїм шурином Ґіжицьким, хотів виминути авто. Він віхав на придорожний камінь. Оба випали на землю, кап. Каменському тріс череп, Ґіжицький ранений легко.

— До чого ведуть фінансові клопоти. У Варшаві при вул. Лешно жив співвласник маленької фабрики, молодий підприємець Б. Гальперн. Остання фінансова скрута завела і його в великі фінансові клопоти, наслідком чого Гальперн застрілив свого дволітнього сина, а потім себе. В листі до своєї матери самовбивник написав, що не міг лишати сина на ласку долі і на нужду, тому забрав його з собою до могили.

— Свято в честь Жанни д'Арк. Дня 10. ц. м. Франція святкувала 500-літні роковини смерти національної героїні Жанни д'Арк. Всі міста, особливо Париж святкували той день дуже урочисто.

— Смерть визначного англійського журналіста. На днях помер визначний англійський журналіст Бартлет, який недавно публікував у пресі свої спомини з подорожі по СРСР. Помер він у 50-ім році життя. Життевий шлях цього журналіста був дуже цікавий: Маючи 17 літ від роду він підчас греплько-турецької війни попав у грецький полон, потім працював у Японії, Марокко, Болгарії і Туреччині. Підчас світової війни Бартлет боровся на Дарданелях, і коли він плив кораблем „Меджестік", німці висадили цей корабель у повітря, багато людей згинуло, а Бартлет спас своє життя майже чудом. По війні був кореспондентом мадярського офіціяльного органу Белі Куна, відтак жив в Індії, в Москві. Недавно „Дейлі Телеграф" вислав його до Еспанії і на Мадейру, як свого кореспондента, там він занедужав і помер.

— Дещо про Японію. Останній спис населення Японії виказує, що цю країну замешкує понад 90 міліонів мешканців, себто за 10 літ населення Японії збільшилось на 13 міліонів. Корейнців начислено в японській державі 21 міліонів, китайців 4 міліони. Поза межами Японії в цілім світі живе 760.000 японців. Міста Токіо і Осака мають понад міліон мешканців. Цікаве, що Японія має більше мущин як жінок: На 1000 мущин припадає 989 жінок, тоді як в европейських країнах пересічно на 1000 мущин припадає 1050 жінок.

— В сні застрілив жінку. Перед трьома місяцями в сербськім селі Крутчія оженився 28-літній парубок Трайко Петрович з дівчиною, яку дуже любив і вона любила його. Три місяці жила молода пара щасливо, але на днях те щастя скінчилось дивним способом. В ночі Петровичеві приснилось, що його жінка зраджує його з іншим і тому він встав, схопив у сні револьвер щоби вбити зрадливу жінку і любовника коло неї. Петрович стрілив до сплячої жінки, вбив її і аж під гук вистрілу збудився, та побачив, що через сон позбавив жінку життя, хоч вона нічого не була винна. Вбивника арештували, але суд бачучи його розпуку по втраті любої дружини, звільнив його, бо всі знали, що він дуже любив жінку і справді застрілив її у сні.

— Скільки коштувало відкриття Америки? Коли Колюмб вибирався відкривати Америку, Портуґалія не вірила в успіх тієї подорожі і не хотіла дати Колюмбові ніякої піддержки в його „авантюрі". Колюмб звернувся до еспанської королеви Ізабеллі, і вона жертвувала на ту експедицію 140.000 мазаредів, себто більше-менше 60.000 польських золотих. Крім того королева Ізабелля обіцяла 10.000 мазаредів тому мореплавцеві, який перший побачить новововідкриті землі. Та сума (біля 625 золотих) мала припасти морякові Валлейо, який 12. жовтня перший побачив з корабля береги Америки, але всеж ту суму дістав Колюмб. Таким чином відкриття Америки коштувало Еспанію ледви 100.000 золотих на польську валюту. Здається жадне підприємство в світі не оплатилось так, як ця подорож Колюмба.

— Памятник жертв землетрусу. В столиці Японії відкрили величавий памятник у честь 5.000 японських дітей, що згинули підчас великого землетрусу 1923 року. Памятник представляє групу дітей, що підчас землетрусу розпучливо здіймають руки до неба, то втікають, ратуючи своє життя.

— На карти „Рідної Школи", що звільняють від алькогольних напоїв з нагоди Празника Воскресения Христового зложили в золотих отсі Вп. Громадяни(ки): зі **Сянока:** по 4: Юрга М., д-р Жук Остап; по 2: Купалівський Іван, Чура Павло, о. Романець Григорій, о. Менцінський Симон, Чайковський Володимир, Єпушко Дмитро: з **Любачева:** 5: п-во Кульчицькі; по 2: п-во Лаврівські, д-р Станько І., п-во Бандири, Козоріз М., Гулі М., Трембіцька К., д-р Жук С., п-во Кузьми, п-во Барани, п-во Мисяки, о. Гірняк М.; 4 особи менше як по 2 зол. на загальну суму 4.50. Крім того з нагоди Різдва Христового 16 громадян Любачева зложило через Кружок „Рідної Школи" в Любачеві 23.70 зол. — Хто слідуючий?

З судової салі.

Б. пос. Кунько і б. сен. Кузьмин перед судом.

В суботу, дня 9. травня ц. р. відбулася в городському суді в Тернополі четверта в ряду карна розправа проти б. пос. Антона Кунька, господаря в Чернилева Руського, пов. Тернопіль і б. сен Миколи Кузьмина, господаря з Озірної, пов. Зборів, обвинувачених прокуратурою за протизаконне скликування віч. Ті віча дали формальну причину до арештування в осені м. р. б. пос. Кунька, що просидів у тернопільській тюрмі около три тижні. Опісля арештовано також і б. сен. Кузьмина за віче в Тернополі і за віча на території чортківського окружного суду та злучено його справу з карною справою проти б. посла о. прал. Леонтія Куницького, за злочин заворушення публичного спокою з § 65., досі ще не покінченою. Зате б. сен. Кузьмин сидів у слідчій тюрмі в Тернополі півтретя місяця. Судив суддя Барщак, обох обвинувачених боронив пос. д-р Степан Баран.

Дотеперішнє доказове поступовання виявило (всіх свідків переслухується під присягою), що віча в Городниці пов. Скалат зовсім не було, а віче в Романівці пов. Тернопіль відбулося як збори за запрошеннями, а поліційне донесення показалося звичайною фантазією. Щодо віча в Лубянках Нижних пов. Збараж 24. червня 1929,

де промовляв б. пос. Кунько, і щодо віча в Чернихівцях тогож повіту дня 30. червня 1929, на котрому промовляли б. пос. Кунько і б. сен. Кузьмин, то їх скликав Повіт. Комітет УНДО в Збаражі, на основі ухвали Повітового Зїзду з 17. червня 1929 р. Ті оба віча староство в Збаражі заборонило, але згадані референти про цю заборону не знали, бо з Повітового Комітету про це їх не повідомили.

На останню обставину переслухано під присягою як свідка Василя Черпявського, кооператора зі Збаража, на розправі в Тернополі 9. ц. м. Він потвердив вповні тезу оборони, а на доказ, що згадані віча скликував Повітовий Комітет УНДО в Збаражі, а не обвинувачені, предложив ч. 11. „Подільського Голосу" з 23. червня 1929, що про це була окрема оповістка і це число долучено до процесових актів і дотичне місце на розправі відчитано. Про заборону віч Пов. Комітет не повідомляв окремо референтів, бо мали це зробити місцеві люди, котрі одначе — як тепер показалося — цього не зробили. Супроти того представник прокуратури поставив внесення на переслухання як свідків в дорозі реквізиції через городський суд в Збаражі магістра прав Михайла Топоровича в Черняхівцях і господаря Миколу Гаврилюка в Лубянках Нижних на ствердження обставини, чи ті свідки повідомили обвинувачених про заказ віча і чи обвинувачені взагалі знали про заказ.

Рівночасно оборонець обв. Кузьмина д-р Ст. Баран поставив внесок на вилучення справи обв. Кузьмина і переслання актів окружному судові в Чорткові, де проти нього ведеться дальше досі ще непокінчене карно-судове слідство в справі проти б. пос. оо. Леонтія Куницького і б. сен. Василя Бараника, що їх всіх трьох разом прокуратор при окружному суді в Чорткові потягає до судової відповідальности за їхні промови на вічах, яких зміст кваліфікує як злочин з § 65 зак. кар. В повищій справі о. прал. Куницького і тов. нема ще акту обвинувачення і тому нинішню справу обвинуваченого Кузьмина слід відступити слідчому судді в Чорткові — чи пак по переведенні допустити істнуючі докази, коли би йому грозив засуд.

Суд допустив внесок представника прокуратури і рішив переслухати як свідків Михайла Топоровича і Миколу Гаврилюка на поданi у внеску обставини, а порішення внеску оборонця д-ра Ст. Барана на вилучення справи обв. Кузьмина полишив на пізніше, по переведенні доказу з переслухання повищих двох свідків у дорозі реквізиції через суд у Збаражі. На цьому розправу відрочено, а про визначення речинця наступної розправи суд повідомить сторони окремо.

Дописи.

КЛЕПАРІВ. (Концерт у честь Шевченка). Дня 26. квітня Клепарів відсвяткував 70-ті роковини смерти Т. Шевченка концертом при замітній учатти громадянства тієї дільниці Львова та гостей. Хорову часть програми виконав хор „Бандуриста" під дириґентурою Крушельницького. Виконання хорових точок зробило дуже гарне враження на зібраній громаді, яка нагородила концертантів густими оплесками. З чуттям та з хистом виголосив дуже річеву промову студ. Дужий Мих. Бездоганно випали діточі деклямації, особливо учня Ю. Личківського „До Основяненка". Поважну частину концерту творили інсценізовані картини „Гамалія" і „Кавказ", які режісерував інж. О. Тихоліс, при супроводі хору та деклямагора — „кобзаря". Здраматизовані картини „Кавказу" та імпровізований кінець „Розкутого Прометея" були видержані в дуже поважному тоні. — Гість.

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз" платив кооперативам дня 11. травня 1931 р.: масло експортове і десерове пріма 4·50 зол. за кільо; молоко 36—38 сот.; літра сметани 1·70 зол.; копа яєць 4·50 зол.

СПОРТ

Судейські іспити.

Колеґія суддів Українського Спортового Союзу подає до відома всім клюбам, що судейські іспити зі спортових гор відбудуться дня 24. травня у Львові. — Зголошення слати на адресу Д-р Дмоховський вул. Сикстуська 25. Натомість судейські іспити з легкоатлетики відбудуться в днях 31. травня і 1. червня ц. р.

НАДВІРНА.

Бескид — Бистриця 1 : 0 (1 : 0). Одинокі ворота здобув Волинський. Суддя п. Ляхета, добрий. Крім цих змагань відбулися ще змагання резерв обидвох клюбів Бистриця II. — Бескид II. з вислідом 2 : 2 (1 : 0). Суддя п. Маркевич.

КОЛОМИЯ.

Сокіл — Гасмонея 2 : 1 (1 : 1). Ворота для Сокола здобув Зощук II. і Харук. Гасмонея II. — Сокіл II. 1 : 0 (1 : 0).

ДРОГОБИЧ.

„Підгіря" Т. У. Р. 3 : 3 (2 : 1).

У неділю, 0. травня, розіграло „Підгіря" перші товариські змагання в цьому році з доволі сильною робітничою дружиною „Т. У. Р.". Гра в першій половині з легкою перевагою Підгіря, в другій гра рівна. Голі стрілили Месишин 2 і Воробець 1.

—o—

Нові книжки й журнали.

ЖУРНАЛИ.

ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО, літературний і політичний журнал. Прага 10. травня 1931. Ч. 80.

THE UKRAINIAN REVIEW. May 1931. Published by the Ukrainian Review Publishing Company. Volume I. Number 2. 25 Cents. New Jork City U. S. A. West 42 nd Street.

POLACY ZA GRANICĄ. Organ Rady Organizacyjnej Polaków z zagranicy. Warszawa, kwiecień 1931. Nr. 4.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Вівторок, 12. травня, година 7·30 веч. „Вікторія і її гузар".

Середа, 13. травня, година 7·30 веч. „Мадам Баттерфляй".

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Вівторок, 12. травня, година 7·30 веч. „Гедда Габлер".

Середа, 13. травня, година 7·30 веч. „Гедда Габлер".

Малий Міський Театр:

До 13. травня театр нечинний.

Четвер, 14. травня, година 7·30 веч. „Любов".

Цирк Станевських на площі Бема дає щодня представлення в год. 8·20 веч., а у вівтірки, середи та неділі також пополудневі представлення в годині 4-ій.

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма „Приборкана гоструха" на осн. Шекспіра (Мері Пікфорд, Дуглас Ферберкс).

КАСІНО: Звукова фільма „Про що мріють дівчата", „Яркоцвітні мотилі".

КОЛЬОСЕИ: Звукова фільма „Відкіля вороття немає".

ЛЕВ: Звукова фільма „Мароко".

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма „Тайна Гавани", „Тріюмф кохання".

ОАЗА: Звукова фільма: „Наддунайський вальс" (Гарі Лідтке).

ПАЛЯС: Звукова фільма „Хаджі Мурат", на основі Л. Толстого (Ів. Мозжухин, Ліль Дагове., Беті Аман).

ПАН: Звукова фільма: „Рапсодія кохання".

ПАСАЖ: „Неловима ватага" (на осн. Едг. Уолеса) й додатки.

ПРОМІНЬ: „Князь Орлов".

ФАТАМОРГАНА: „Біла княжна", „Мертвий крик".

ХИМЕРА: „Заборонені години" (Рам. Новаро), німа ед. Звуковий додаток: „Спів і музика народів".

СТИЛЕВЕ: „Панночка з обєктивом" і виступ Бронислава Броновського.

УЦХА: „Пат і Патахон серед людоїдів", „Хто вбивник?"

Оголошуйтеся в одинокім укр. щоденнику „ДІЛО"!

Програма радіо.

Вівторок 12. травня 1931.

Варшава (1411,8) 17·45 Концерт симф. орхестри. **Льондон** (356,3) 14·00 Органова музика. **Берлін** (419) 16·30 Легкий концерт. **Рим** (441,2) 17·00 Концерт. **Прага** (486,2) 16·00 Радіоорхестра. **Будапешт** (550,5) 9·15 Концерт солістів. **Харків** (937,5) 15·00 Концерт. **Ленінград** (1000) 16·30 Концерт. **Париж** (1724,1) 21·10 Концерт.

Середа 13. травня 1931 р.

Варшава (1411, 8) 17·45 Концерт. **Вильно** (368, 1) 12·05 Популярна музика. **Льондон** (356, 3) 13·45 Радіоорхестра. **Берлін** (419) 19·00 Пісні Ліди Ляв і Шредера. **Стокгольм** (435, 4) 17·00 Гармонія. **Рим** (441, 2) 12·45 Легка музика. **Прага** (486, 2) 19·05 Сольо на саксофоні. **Відень** (516, 4) 11·00 Концерт. **Будапешт** (550, 5) 17·20 Циганська музика. **Харків** (937, 5) 15·00 Концерт.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Вівторок 12. травня 1931.

12·10, 14·35, 16·25, 19·25 Ґрамофонові плити. 14·15 Господарський комунікат. 15·30 Відчит для матуристів. 15·50 Відчит з Варшави. 17·15 Відчит із Катовиць. 17·45 Концерт із Варшави. 18·45 Всячина. 19·10 Лікарська балачка („Сонце приятель і ворог"). 19·35 Пресовий радіоденник. 19·50 Опера з Варшави. 23·00 Музика.

Середа 13. травня 1931.

12·10, 14·50, 16·25, 16·45 19·25, 19·55 Ґрамофон. 14·15 Госп. комунікат. 14·35 Шаховий куток. 15·30 Відчит для матуристів. 15·50 Радіохроніка. 16·10 Авдиція для наймолодших. 16·30 Балачка із старшою молодю. 17·15 „Львів колись і тепер". 17·45 Концерт із Варшави. 18·45 Всячина. 19·10 Рільнича скринька й біржа. 19·40 Прес. рад. денник. 20·00 Літ. балачка. 20·15 Фейлетон. 20·30 Транс. з Варшави. 22·05 Ревія з „Морського Ока" у Варшаві.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

20-літній Зїзд Товаришів, *що зложили іспит зрілости в українській ґімназії в Перемишлі 1911 р. відбудеться дня 25. травня ц. р. у Перемишлі. Зголошення слати на адресу: Олександер Костик, Львів Ринок 10. „Діло".* — **Д-р Дашкевич Роман, Костик Олександер.**

Ширіть наш часопис!

Кооператива „Укр. Театр" у Львові — Укр. Нар. Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові.

Галич саля пол. Сокола.

12. V. „Жінка, що вбила".

13. V. „Гетьман Дорошенко".

З Галича виїде театр до Ходорова.

„Учительська Громада" в Станиславові відкриває з днем 15. травня 1931 р. підготовчий курс до ґімназії для хлопців і дівчат, що хочуть здавати до першої кляси муж. або дів. ґімназії. Наука безплатна. — Зголошуватися в Дирекції ґімназії „Рідної Школи", Липова 82. 1976 3—3

Вулична збірка на цьогорічну висилку дітвори на вакаційні оселі відбудеться в неділю дня 24. травня ц. р. Управа Т-ва Вак. Осель просить охочих до збірки прибути в середу дня 13. травня ц. р. в год. 4·30 до домівки Марійського Т-ва вул Бляхарська ч 11, щоби поділити місця збірки та години.

З нагоди кавалерійських пописів 14. п. язловецьких уланів в дні 10. ц. м. у Львові, складаю 2 зол. на допомогу жертвам минулорічної пацифікації. — **Безробітний.**

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.